

PENSIJŲ FONDAI

3.

Mindaugas Vaičiulis



10 023 0 650 651289 2884 77 097 516 6156 156 5165 5601 125 4
651289 2884 77 097 516 6156 156 5165 5601 125 45129000
32235 666 01594 6115190645
12346189 2884770 9765 560125 4512912125
2320650651289 28847709765 560125 4512912
101258311552161560112545
00023566 01594 68 151 119000 156149 1235 489 98789 51 151123165 1356 98 4168 1616 1231
5829 3571

3. Pensijų fondai

Mindaugas Vaičiulis

3.1. Trijų pakopų pensijos sistema

Dėl mažo gimstamumo ir ilgėjančios gyventojų vidutinės gyvenimo trukmės pažangioms valstybėms ateityje bus vis sunkiau užtikrinti pakankamai dideles valstybines pensijas. Lietuva šiuo atžvilgiu ne išimtis. Pasaulio finansų krizės sukeltas ekonominis nuosmukis Lietuvoje tik patvirtina: valstybės surenkamo „Sodros“ biudžeto nepakanka, kad būtų užtikrintas aukštas pensijų lygis ir kitos socialinės išmokos.

Dėl minėtų demografinių tendencijų prognozuojama, kad pažangiose valstybėse vis mažiau dirbančiųjų (dėl mažo gimstamumo) turės išlaikyti vis daugiau pensininkų (dėl ilgesnės gyvenimo trukmės). Prognozuojama sudėtinga situacija paskatino pensijų sistemos reformas daugelyje pasaulio valstybių. Reformų esmė – nepasikliauti vien valstybine pensija, o papildomai kaupti lėšas senatvei. 2003 m. Lietuvoje prasidėjusi pensijų sistemos reforma taip pat numato tris lėšų senatvei kaupimo šaltinius – vadinamąsias pensijų pakopas.

1 lentelė. Trys pensijų sistemos pakopos

1-a pensijų pakopa – valstybinė pensija	Valstybinė („Sodros“) pensija bus mokama iš ateityje dirbančiųjų sumokėtų mokesčių „Sodrai“
2-os pakopos pensijų fondai	Investuojama dalis dabar valstybės surinktų „Sodros“ mokesčių, kurie kaupiami žmogaus asmeninėje pensijų fondo sąskaitoje
3-ios pakopos pensijų fondai	Investuoja pats žmogus, bet valstybė skatina, nes taiko gyventojų pajamų mokesčio lengvatą. Uždirbama ne tik iš investavimo, bet ir iš lengvatos

Pirmąją pensijos dalį mokės valstybė. Lietuvoje valstybei šiuo tikslu atstovauja „Sodra“ – Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba. Svarbu žinoti, kad „Sodra“ nekaupia dirbančiųjų sumokėtų „Sodros“ mokesčių jų būsimoms pensijoms, o dabar surenkamus mokesčius panaudoja esamų pensininkų pensijoms ir kitoms socialinėms išmokoms. Kitaip sakant, mes, dirbantieji, šiandien mokame pensijas savo tėvams ir seneliams, o mums ateityje pensiją mokės mūsų vaikai ir anūakai. Deja, jiems tai padaryti bus sunkiau dėl minėtų gimstamumo ir ilgaamžiškumo tendencijų.

Antra ir trečia pensijų pakopos veikia visai kitu principu. Jose lėšos nuolatos atidedamos ateities pensijai: pinigai kaupiami asmeninėje konkretaus žmogaus sąskaitoje, investuojami ir toliau jų daugėja, kai investicijos uždirba pelną.

Pensijų fondai iš tiesų yra investiciniai fondai, kuriems įstatymai nustato specialias sąlygas ir papildomus apribojimus, ir kurie yra orientuoti į gyventojų kaupiamas lėšas senatvei. Pavyzdžiui, antros pakopos pensijų fondas ypatingas tuo, kad jame kaupiama dalis konkretaus žmogaus šiuo metu „Sodrai“ sumokėtų mokesčių, o į trečios pakopos pensijų fondą pats žmogus jau turi investuoti savo pinigus. Skatindama gyventojų savanorišką kaupimą trečios pakopos pensijų fonde, valstybė suteikia mokesčio lengvatą – nuo investuotos sumos gražina sumokėtą gyventojų pajamų mokesťį.

Trijų pensijos pakopų tikslas – kad senatvėje iš visų trijų šaltinių gaunamų pajamų suma sudarytų didelę dalį iki tol žmogaus gautų pajamų. Laikoma, jog pensija turi sudaryti apie 70–80 proc. ankstesnio atlyginimo, tam, kad žmogus neturėtų keisti savo gyvenimo įpročių, kitaip sakant, kad nereikėtų pradėti labai taupyti.

3.2. Antros pakopos pensijų fondas

Į 2-os pakopos pensijų fondus (2-os pakopos PF) gyventojas gali nukreipti dalį „Sodrai“ mokamų mokesčių. „Sodra“ perveda į fondą 5,5 proc. nuo atlyginimo „popieriuje“. Pats gyventojas į fondą pinigų nemoka. Dėl ekonominio sunkmečio 2009 m. ši dalis buvo laikinai sumažinta iki 2 proc., ateityje numatant dalinį šio sumažinimo kompensavimą. Tai sukėlė dalies pensijų fonduose kaupiančių gyventojų nepasitenkinimą, o vienas gyventojas net kreipėsi į teismą.

Įstatymai nenumato galimybės kurį laiką kaupti 2-os pakopos PF, o vėliau persigalvoti ir visiškai „grįžti į Sodrą“. Tad sprendimą reikia priimti atsakingai, įvertinus visus „už“ ir „prieš“. Vienintelė išimtis – per 30 dienų nuo pirmos pensijų sutarties sudarymo galima jos atsisakyti.

Dalyvaujant 2-os pakopos pensijų kaupime šiek tiek mažėja valstybinė („Sodros“) pensija. Apytikslį įvertinimą, ar gyventojui finansiškai apsimoka kaupti 2-os pakopos PF, atlieka tinklalapyje www.pensijusistema.lt pateikta pensijų skaičiuoklė. Kai kurios pensijų fondų kaupimo bendrovės savo tinklalapiuose irgi pateikia skaičiuokles, kurias leidžia naudoti pensijų fondus prižiūrinčios valstybinės institucijos (atitinkamai LR vertybinių popierių komisija arba LR draudimo priežiūros komisija).

2 lentelė. Argumentai, kodėl vertėtų kaupti ar nekaupiti 2-os pakopos pensijų fonde

Kaupti	Liko daug metų iki pensijos (pvz., >10 metų) Vidutinis arba didelis atlyginimas Sumažinama priklausomybė nuo valstybės Lėšos pensijų fonde yra paveldimos
Nekaupti	Liko nedaug metų iki pensijos (pvz., <5 metai) Mažas atlyginimas (pvz., <1000 Lt)

Pasinaudoti 2-os pakopos PF sukauptais pinigais galima tik sulaukus pensinio amžiaus. Už sukauptus pinigus daugeliu atvejų reikalaujama įsigyti pensijų anuitetą – privačią mėnesinę pensiją. Tai reiškia, kad sukauptą sumą turės būti sumokėta pasirinktai gyvybės draudimo bendrovei, kuri įsipareigos gyventojui iki gyvos galvos mokėti atitinkamo dydžio papildomą pensiją.

Tik išskirtiniais atvejais gyventojas neprivalo pirkti pensijų anuiteto (privačios pensijos), pavyzdžiui, jeigu sulaukęs pensinio amžiaus jis fonde yra sukaukęs santykinai nedidelę sumą pinigų (šiuo metu apie 20 tūkst. Lt), tada sukauptus pinigus jis gali išleisti savo nuožiūra.

3.2.1. Pensijų fondo pasirinkimas

Pensijų fondo pasirinkimas turėtų prasidėti nuo kategorijos pasirinkimo. 2004 m. Finansų analitikų asociacija pasiūlė pensijų fondus skirstyti į keturias kategorijas pagal maksimalią leistiną akcijų dalį fondo investicijose.

3 lentelė. **Finansų analitikų asociacijos pensijų fondų klasifikavimas**
Šaltinis: Finansų analitikų asociacija (www.finansai.lt)

Pensijų fondo kategorija	Maksimali akcijų dalis investicijose	Rizika ir tikėtinas ilgalaikis pelningumas
Vyriausybės obligacijų (konservatyvūs) fondai	0 proc.	Mažiausi
Mažos akcijų dalies fondai	Iki 30 proc.	Maži
Vidutinės akcijų dalies fondai	31–70 proc.	Vidutiniai
Akcijų fondai	71–100 proc.	Didžiausi

Norint klasifikuoti, maksimali akcijų dalis investicijose apibrėžiama kaip pensijų fondo taisyklėse numatyta maksimali leistina akcijų dalis (procentas) nuo visos pensijų fondo vertės. Taigi, nekreipiama dėmesio į faktiškai investuojamą dalį akcijų rinkose, nes investuoti žymiai mažiau nei leistina maksimali riba gali būti laikinas strateginis investicijų valdytojo sprendimas.

Vyriausybės obligacijų arba konservatyvūs pensijų fondai yra saugiausi, nes jų lėšos investuojamos tik į vyriausybės skolos vertybinius popierius (obligacijas) ir indėlius bankuose, tačiau tikėtina, kad jie vidutiniškai uždirbs ir mažesnę pelną. Didėjant akcijų daliai investicijose gali būti patirta didesnių nuostolių, kai akcijų rinkos krinta, tačiau galima tikėtis vidutiniškai didesnio pelno, jeigu investuojama ilgam laikui. Todėl, kai iki pensijos lieka vienas ar keli dešimtmečiai, dažniausiai patariama rinktis rizikingesnius fondus ir palaipsniui pereiti į saugesnius fondus. Kai iki pensijos lieka 7 metai, valdymo įmonės įstatymu yra įpareigotos rekomenduoti gyventojams pervesti pensijų lėšas į konservatyvų pensijų fondą.

Be gyventojų amžiaus, kategorijos pasirinkimui svarbu ir gyventojų požiūris į riziką bei kitos asmeninės aplinkybės. Pavyzdžiui, iš esmės atsargus žmogus galėtų pasirinkti mažos ar vidutinės akcijų dalies fondą, nors jam iki pensijos būtų likę dar pora dešimtmečių.

3.2.2. Kaip vertinti pensijų fondus

Apsisprendus dėl tinkamos fondo kategorijos, toliau reikia rinktis tik iš jai priskiriamų pensijų fondų. Negalima būtų lyginti pensijų fondų, priklausančių skirtingoms kategorijoms, pelningumo. Net fondai, priskiriami tai pačiai kategorijai, gali turėti pakankamai skirtingą pelno ir rizikos kombinaciją dėl pasirinkto regiono, investavimo stiliaus ar rizikos išskaidymo masto (vadinamo diversifikavimu). Tai patvirtina lentelėje pateikti faktiniai pensijų fondų rezultatai 2008 m. pabaigoje.

4 lentelė. 2-os pakopos pensijų fondų Lietuvoje
pelningumas ir rizika 2008 m. gruodžio 31 d.

Šaltinis: Finansų analitikų asociacija (www.finansai.lt)

Įmonė	Fondo pavadinimas	Grąža per pastaruosius metus (2007 12 29–2008 12 31)	Vidutinė metinė grąža nuo įkūrimo	Fondo dydis, mln. Lt (grynujų aktyvų verte)	Vidutinis standartinis nuokrypis (rizika)
Vyriausybių obligacijų pensijų fondai					
Invalda turto valdymas	Invalda Nuosaikus	4.95%	2.82%	7.9	3.0%
Invalda turto valdymas	Invalda Konservatyvaus investavimo pensijų fondas	4.85%	3.05%	6.1	0.4%
Aviva Lietuva	Europensija	4.07%	2.48%	66.6	3.3%
Danske Capital investicijų valdymas	Konservatyvaus valdymo Danske pensija	3.79%	2.21%	3.0	1.8%
Ergo Lietuva gyvybės draudimas	ERGO Konservatyvusis	3.57%	2.16%	26.9	4.1%
SEB investicijų valdymas	SEB pensija 1	3.39%	1.95%	157.3	4.5%
DnB NORD investicijų valdymas	DnB NORD pensija 1	2.89%	2.49%	16.1	1.6%
Hansa investicijų valdymas	Pensija 1	0.79%	1.52%	93.9	1.8%
Parex investicijų valdymas	Parex pensija 1	-2.60%	-0.50%	0.2	2.8%
Mažos akcijų dalies pensijų fondai (iki 30 proc.)					
Aviva Lietuva	Europensija plus	-6.46%	3.24%	207.9	6.0%
DnB NORD investicijų valdymas	DnB NORD pensija 2	-8.55%	1.60%	70.9	3.7%
Hansa investicijų valdymas	Pensija 2	-15.23%	0.22%	384.8	5.0%
Invalda turto valdymas	Invalda Augančio pajamingumo pensijų fondas	-20.31%	5.57%	3.4	7.3%
Vidutinės akcijų dalies pensijų fondai (30–70 proc.)					
MP Pension Funds Baltic	MP Medio II *	3.24%	2.95%	2.3	0.1%
Parex investicijų valdymas	Parex pensija 2	-8.88%	-0.16%	0.7	3.5%
Danske Capital investicijų valdymas	Sampo pensija 50	-14.15%	2.84%	12.4	5.7%
Aviva Lietuva	Europensija ekstra	-17.60%	-5.23%	25.3	11.4%
DnB NORD investicijų valdymas	DnB NORD pensija 3	-18.12%	0.59%	71.1	9.2%
Ergo Lietuva gyvybės draudimas	ERGO Balans	-24.11%	0.66%	39.2	9.6%
Hansa investicijų valdymas	Pensija 3	-25.05%	0.10%	359.4	8.9%
SEB investicijų valdymas	SEB pensija 2	-29.17%	-0.31%	473.7	16.9%
Invalda turto valdymas	Invalda Subalansuotas	-36.88%	-15.96%	19.5	13.1%
Hansa investicijų valdymas	Pensija 4	-38.40%	-10.06%	69.4	18.0%
Invalda turto valdymas	Invalda Aktyvaus investavimo pensijų fondas	-40.12%	3.42%	14.4	14.1%
Akcijų pensijų fondai (70–100 proc.)					
MP Pension Funds Baltic	MP Extremo II *	3.33%	2.97%	3.1	0.1%
Danske Capital investicijų valdymas	Sampo pensija 100	-24.79%	3.69%	31.0	9.5%
SEB investicijų valdymas	SEB pensija 3	-45.84%	-14.82%	37.1	30.1%
Invalda turto valdymas	Invalda Racionalios rizikos pensijų fondas	-68.26%	-1.97%	19.3	30.0%

* Fondai pradėjo investuoti 2007 metų rugsėjį

Paskutiniame lentelės stulpelyje pateikiamas vidutinis standartinis nuokrypis parodo fondo riziką. Taigi, net tai pačiai kategorijai priklausantys fondai turi smarkiai besiskiriančius vidutinės rizikos rodiklius. Rekomenduojama atsižvelgti ne tik į faktinius pelno, bet ir į rizikos rodiklius. Tokius pensijų fondų palyginimus Finansų analitikų asociacija atlieka kas ketvirtį ir ataskaitą skelbia internete www.finansai.lt. LR vertybinių popierių komisija kas mėnesį skelbia fondų pelningumą tinklalapyje www.vpk.lt, bet jame nepateikiami rizikos rodikliai.

3.2.3. Pensijų fondo keitimas

Įstatymai suteikia gyventojams teisę keisti pensijų fondus, t. y. persivesti sukauptas lėšas iš vieno fondo į kitą arba pakeisti ir fondą valdančią bendrovę. Pensijų fondo bendrovės keitimas leidžiamas tik praėjus trejiems metams nuo kaupimo pensijų fonde pradžios, tad pirmosios bendrovės pasirinkimas turėtų būti apgalvotas. Vėliau bendrovės keitimas nėra ribojamas.

Fondo keitimas prasmingas tik dėl svarbių priežasčių, iš kurių galėtų būti išskirtos šios:

1. Pasirinktas fondas neatitinka gyventojų aplinkybių (amžiaus, požiūrio į riziką ir pan.). Todėl gali būti keičiama fondo kategorija, ir nebūtinai fondo bendrovė.
2. Fondo rezultatai nepateisino gyventojų lūkesčių. Tačiau reikia atsižvelgti į ilgalaikį fondo pelningumą per 3–5 metus (ne pastarojo trumpo laikotarpio), taip pat neužmiršti įvertinti ir fondo rizikos rodiklių.
3. Netenkina bendrovės aptarnavimo kokybė, pvz., trūksta informacijos ar nepatogu ją gauti, netenkina konsultacijos ar kt.
4. Skiriasi fondų mokesčiai, o fondų rezultatai ir kokybė yra analogiški.

Fondo keitimas toje pačioje bendrovėje kartą per metus nieko nekainuoja, o persivedant lėšas į kitą bendrovę gali sudaryti 0,2 proc. nuo pervedamos sumos. Fondo keitimas dažniau nei kartą per metus labai retai yra prasmingas, be to, yra brangus – gali būti apmokestintas iki 4 proc. siekiančiu mokesčiu.

3.2.4. Antros pakopos pensijų fondo mokesčiai

2-os pakopos PF galima imti tik 2 mokesčius: pradinį mokestį ir metinį valdymo mokestį, o kitas faktines investavimo sąnaudas turi padengti valdymo įmonė savo sąskaita. Todėl šiuose pensijų fonduose pradinis ir metinis mokesčiai gali būti didesni nei panašiuose investiciniuose fonduose, nuo kurių turto galima padengti ir kitas faktines investavimo sąnaudas (komisinius makleriams ir pan.).

5 lentelė. Pagrindiniai pensijų fondų mokesčiai
Šaltinis: LR vertybinių popierių komisija (www.vpk.lt), autorius

Pensijų kaupimo bendrovė	Pensijų fondas	Šiuo metu taikomi administravimo mokesčiai		Maksimalūs mokesčiai, numatyti PF taisyklėse	
		Nuo turto (maks. 1%)	Nuo įmokų (maks. 10%)	Nuo turto (maks. 1%)	Nuo įmokų (maks. 10%)
Vyriausybės obligacijų (konservatyvūs) fondai					
Parex	Parex pensija 1	0%	0%	iki 1%	iki 1,5%
DnB NORD	DnB NORD 1	0,95%	2,95%	iki 1%	iki 2,95%
Invalda	Konservatyvaus investavimo	0,99%	1,19%	iki 0,99%	iki 1,19%
MP	MP Stabilo II	0,99%	2,00%	iki 1%	iki 3%
SEB	SEB pensija 1	1%	2%	iki 1%	iki 2%
Danske	Konservatyvaus valdymo Danske pensija	1%	2%	iki 1%	iki 10%
Aviva	Europensija	1%	3%	iki 1%	iki 3%
Swedbank	Pensija 1	1%	3%	iki 1%	iki 3%
Invalda	Nuosaikus	1%	3,5%	iki 1%	iki 3,5%
Ergo	ERGO konservatyvūs	1%	4%	iki 1%	iki 10%
Mažos akcijų dalies fondai					
DnB NORD	DnB NORD 2	0,95%	2,95%	iki 1%	iki 2,95%
Invalda	Augančio pajamingumo	0,99%	1,49%	iki 0,99%	iki 1,49%
Swedbank	Pensija 2	1%	3%	iki 1%	iki 3%
Aviva	Europensija Plus	1%	3%	iki 1%	iki 3%
Vidutinės akcijų dalies fondai					
Parex	Parex pensija 2	0%	0%	iki 1%	iki 1,5%
DnB NORD	DnB NORD 3	0,95%	2,95%	iki 1%	iki 2,95%
Invalda	Aktyvaus investavimo	0,99%	1,49%	iki 0,99%	iki 1,49%
MP	MP Medio II	0,99%	2,00%	iki 1%	iki 3%
SEB	SEB pensija 2	1%	3%	iki 1%	iki 3%
Swedbank	Pensija 3	1%	3%	iki 1%	iki 3%
Swedbank	Pensija 4	1%	3%	iki 1%	iki 3%
Aviva	Europensija Ekstra	1%	3%	iki 1%	iki 3%
Danske	Danske pensija 50	1%	3%	iki 1%	iki 10%
Invalda	Subalansuotas	1%	3,5%	iki 1%	iki 3,5%
Ergo	ERGO balans	1%	5%	iki 1%	iki 10%
Akcijų fondai					
Invalda	Racionalios rizikos	0,99%	1,49%	iki 0,99%	iki 1,49%
MP	MP Extremo II	0,99%	2,00%	iki 1%	iki 3%
SEB	SEB pensija 3	1%	3%	iki 1%	iki 3%
Danske	Danske pensija 100	1%	3%	iki 1%	iki 10%

Lentelėje panaudoti pensijų kaupimo bendrovių sutrumpinimai: Parex – UAB „Parex investicijų valdymas“, DnB NORD – UAB DnB NORD investicijų valdymas, Invalda – UAB „Invalda turto valdymas“, MP – UAB „MP Pension Funds Baltic“, Danske – UAB „Danske Capital investicijų valdymas“, SEB – UAB „SEB investicijų valdymas“, Swedbank – UAB „Swedbank investicijų valdymas“, Aviva – UAGDPB „Aviva Lietuva“, Ergo – UAB „Ergo Lietuva gyvybės draudimas“.

3.3. Trečios pakopos pensijų fondai

Trečios pakopos pensijų fonduose (3-ios pakopos PF) lėšas kaupia pats gyventojas. Kitaip sakant, 3-os pakopos PF – tai investicinis fondas, kuriam taikoma mokesčio lengvata.

Lėšas iš 3-os pakopos PF galima pasiimti ir nesulaukus pensinio amžiaus, iš tiesų, jas galima atsiimti bet kada, tik gali reikėti grąžinti dalį arba visą mokesčio lengvatos naudą.

3.3.1. Mokesčio lengvatos sąlygos

Investuojant 3-ios pakopos PF, papildomai taikoma mokesčio lengvata: nuo pervestų pinigų valstybė grąžina sumokėtą 15 proc. gyventojų pajamų mokestį. Susigrąžinti mokestį galima tik nuo sumos, kuri neviršija ketvirtadalio per kalendorinius metus gautų apmokestinamųjų pajamų.

Gyventojų pajamų mokesčio lengvata galima pasinaudoti, jeigu lėšos iš pensijų fondo atsiimamos:

- praėjus bent 5 metams po sutarties įsigaliojimo ir sulaukus minimalaus pensinio amžiaus, t. y. vyrui sulaukus 57,5 metų, o moteriai – 55 metų, arba
- pensijų fondo dalyviui, pripažintam nedarbingu ar iš dalies darbingu.

Gyventojas gali susigrąžinti iki 15 proc. nuo per metus sumokėtų įmokų į pensijų fondus. Prieaugis ir investuota suma neapmokestinamos, jeigu lėšos atsiimamos ne anksčiau kaip po 5 metų kaupimo ir likus 5 metams iki „Sodros“ nustatyto pensinio amžiaus arba tapus I arba II grupės invalidu. Kitais atvejais atsiimamos lėšos apmokestinamos 15 proc. tarifu, taigi, lėšas atsiėmus anksčiau, lengvatos nauda turi būti grąžinta. Investuoti į 3-ios pakopos PF galima ir dirbantiems pensininkams, nes jie taip pat gali pasinaudoti mokesčio lengvata.

Panašios mokesčio lengvatos sąlygos galioja ir ilgalaikėms gyvybės draudimo sutartims, todėl kai kurios gyvybės draudimo paslaugos irgi pristatomos kaip trečios pensijų pakopos produktai. Tik reikia nepamiršti, kad gyvybės draudimo produktai suteikia teisę įsigyti kartu bent du produktus: draudiminę apsaugą (mirties ar ligų atveju) ir kaupimo (ar investavimo) dalį.

Gyventojai gali bet kada pervesti sukauptas lėšas iš vieno 3-ios pakopos PF į kitos ar tos pačios bendrovės valdomą 3-ios pakopos PF, neprarasdami mokesčio lengvatos. Gyvybės draudimo bendrovėje taip pat galima keisti investavimo kryptis toje pačioje bendrovėje, tačiau pervesti lėšas į kitą gyvybės draudimo bendrovę anksčiau (nei sulaukus atitinkamo amžiaus) galima tik nutraukiant sutartį, dėl to būtų prarasta mokesčio lengvatos nauda.

3.3.2. Trečios pakopos pensijų fondo mokesčiai

Trečios pakopos pensijų fondai neapsiriboja vien pradiniu ir valdymo mokesčiais (kaip 2-os pakopos PF), taip pat gali būti taikomas vadinamasis išėjimo mokestis ir nuskaitomos faktinės su investavimu ir fondo veikla susijusios išlaidos – komisiniai makleriams, audito išlaidos ir kt. Šiuo aspektu 3-os pakopos PF yra panašūs į investicinius fondus. Fondų mokesčiai ir galimos nuskaityti kitos išlaidos bei maksimalios jų ribos išvardyti fondo taisyklėse, su kuriomis būtina susipažinti prieš priimančią sprendimą investuoti.

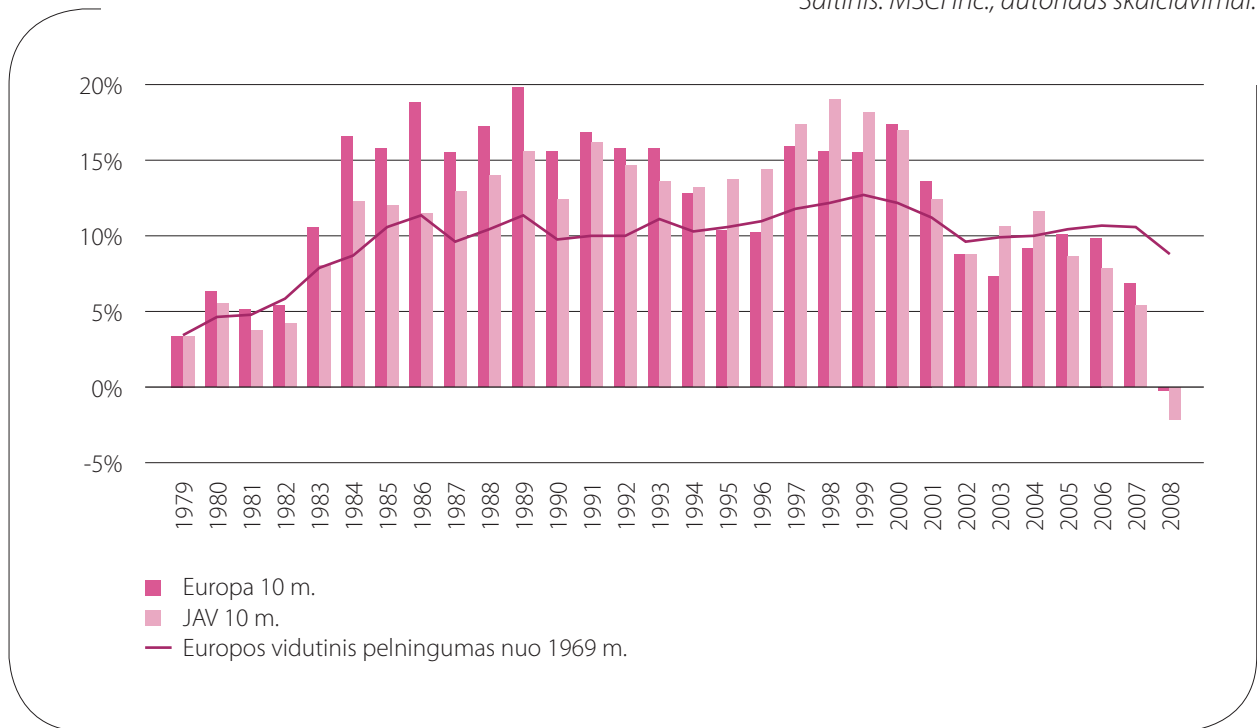
3.4. Periodinio investavimo nauda

Lėšas į 2-os pakopos PF „Sodra“ perveda kas ketvirtį (maždaug po dviejų su puse mėnesio po ketvirčio pabaigos). Taigi kas ketvirtį yra investuojamos naujai gautos lėšos už to momento vertybinių popierių (pvz., akcijų ar obligacijų) kainas. Kadangi vertybinių popierių kainos nuolat svyruoja, pe-

riodinis investavimas apsaugo pensijų fondų klientus nuo rizikos įsigyti daug vertybinių popierių aukšta kaina. Periodiškai investuojant, dalis vertybinių popierių įsigijami pigiau ir todėl turi didesnę augimo galimybę. Brangiau įsigyti vertybiniai popieriai sudaro tik dalį investicijos, todėl net jų smukimo atveju nuostoliai nuo mažesnės dalies būtų mažesni.

1 pav. Europos ir JAV akcijų 10 metų laikotarpio vidutinis pelningumas (1969–2008 m.)

Šaltinis: MSCI Inc., autoriaus skaičiavimai.



Grafike parodyti ilgalaikio (10 metų) investavimo pelningumų svyravimai (nurodant laikotarpio pabaigos metus). Pateikti pelningumai vietinėmis valiutomis, siekiant išvengti valiutų kursų svyravimų įtakos. Atsižvelgiant į tai, ar pataikoma į sėkmingą ar nesėkmingą dešimtmetį, skirtumai susidaro išties dideli. Pavyzdžiui, per geriausią dešimtmetį (1979–1989) Vakarų Europos akcijos uždirbo po 19,7 proc. pelno kasmet. Tai reiškia, kad investuota suma per dešimt metų padidėjo 6 kartus. JAV akcijoms geriausias pastarojo laikotarpio dešimtmetis prasidėjo 1988-aisiais ir baigėsi 1998-aisiais, jo metu akcijos vidutiniškai augo po 18,9 proc. kasmet.

Blogiausias dešimtmetis sutapo tiek JAV, tiek pažangiose Europos šalyse. Pirmą kartą nuo MSCI akcijų indeksų skaičiavimo pradžios (nuo 1969 12 31) dešimties metų laikotarpis tapo nuostolingas 2008 m. Per pastarąjį dešimtmetį kasmet vidutiniškai buvo patirta 0,3 proc. ir 2,2 proc. nuostolių atitinkamai Europos ir JAV akcijų rinkose.

Periodiškai investuojant galima sumažinti pelningumo svyravimus – taip sumažinama investavimo rizika ir galima tikėtis vidutiniško pelningumo. Iš minėto pavyzdžio matyti, kad per 39 metų MSCI akcijų indeksų istoriją Vakarų Europos šalyse akcijos vidutiniškai uždirbdavo po 8,76 proc. pelną kasmet, o JAV – po 8,06 proc. per metus.

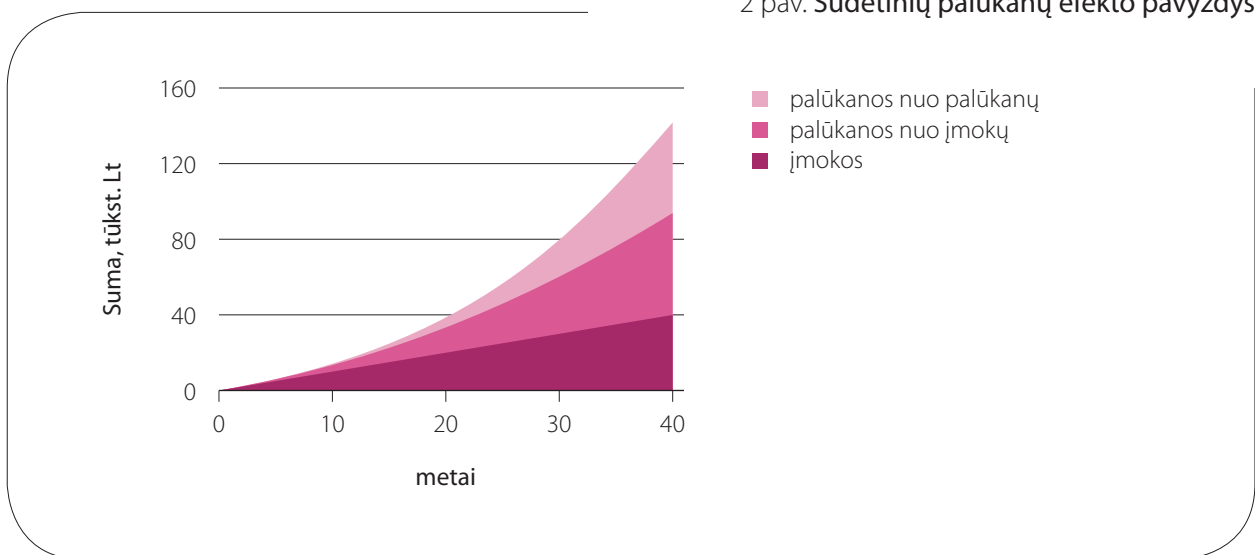
Periodinės investicijos ir ilgas investavimo laikotarpis turi padėti pensijų fondams išvengti tiek žemo pelningumo ar nuostolių, tiek neįprastai didelio pelningumo.

Periodinio investavimo nauda galima pasinaudoti ir kaupiant lėšas 3-ios pakopos PF ar investiciniame fonde. Daugelis investicinių paslaugų teikėjų Lietuvoje yra numatę nuolatinio investavimo galimybę, pavyzdžiui, galima nurodyti, kad kas mėnesį nuo investuotojo sąskaitos būtų nurašoma po 100 Lt ir investuojama į pasirinktą pensiją ar investicinį fondą. Nurašymai ir investavimas toliau būtų atliekami automatiškai iki atskiro kliento nurodymo sustabdyti investavimą arba pakeisti investuojamą sumą, fondą ar kitas sąlygas.

3.5. Sudėtinių palūkanų efektas

Svarbi bet kokio ilgalaikio investavimo nauda yra sudėtinių palūkanų efektas. Jo esmė – kasmet vidutiniškai uždirbamos tam tikros palūkanos (ar pelnas), o kitais metais jau investuojamos ir pernykštės palūkanos, nuo kurių vėl uždirbamos palūkanos. Kuo ilgesnis kaupimo laikotarpis, tuo sparčiau auga kaupiama suma. Kadangi pensijai paprastai kaupiama labai ilgą laikotarpį, siekiantį net keturis dešimtmečius, uždirbamos „palūkanos nuo palūkanos“ gali gerokai padidinti būsimos pensijos sumą.

Pavyzdys, kiek „palūkanos nuo palūkanų“ gali padidinti sukauptą sumą, pateiktas 2 pav.



2 paveiksle pateiktas pavyzdys remiantis prielaidomis, kad kasmet investicijoms atidedama po vieną tūkstantį litų, o investicijos kasmet uždirba po 7 proc. pelno. Taigi per 40 metų būtų sukaupta 143 tūkst. Lt. Iš šios sumos tik 40 tūkst. Lt sudarytų įmokų, būtų uždirbta beveik 55 tūkst. Lt palūkanų nuo įmokų, o dar 44 tūkst. Lt sudarytų palūkanos nuo palūkanų.

Iš grafiko taip pat matyti, kad ilgėjant kaupimo ir investavimo laikotarpiui palaipsniui didėja palūkanos tiek nuo kasmetinių įmokų, tiek nuo uždirbtų palūkanų. Tad kaupti pensijai ar kitiems ilgalaikiams tikslams vertėtų pradėti kuo anksčiau.